

Atina'nın karşılaştığı ekonomik sıkıntıların benzerini Portekiz, İspanya, İrlanda gibi başka ülkeler de yaşıyor, ancak AB'den en sert uyarılar Yunanistan'a yöneltiliyor. Bunun iki nedeni var. Birincisi, Yunanistan'ın önlem almadaki isteksizliği, kararsızlığı ve gecikmesi. Yeni hükümet üç ay gibi hayati önemi olan bir sürede tedbirleri ancak "ilke" olarak belirledi (devlet "küçültmek", harcamaları sınırlamak, vergileri artırmak gibi) ama somut adımlar atmadı. Bu tutum ekonomik dünyanın güvenini sarstı. Gerekli önlemler alındığında ise bu kararların pratikte uygulayıp uygulanamayacakları, semere verip vermeyecekleri konusunda da ek bir güvensizlik var.

Siyasilerin kararsızlığının farklı nedenleri var. En başta, tabii, oy kaybı kaygısı. Hiç de hoş olmayacak olan kemer sıkma politikasının faturasının, en azından bir kısmının, iktidardaki partiye çıkacağı öngörülebilir. İktidar partisi, son on yıllarda ucuz paranın ferahlığını yaşamış ve bu tür yaşama alışmış seçmenini kaybetmek istememekte; krizden en az zararla çıkmak istemektedir. Eski yöntemlerden medet ummaktadır: dış borç almak, borcu gelecek kuşaklara ve iktidarlara aktarmak gibi. Ancak güvensizlik ortamında borç verecek iyimseri bulmak da zorlaşmıştır.

Kararsızlığın başka bir nedeni toplumsal dirençten korkuluyor olması. Yunan halkı, mali isteklerde bulunma, bu yönde baskı yapma ve sonunda "bir şeyler" elde etme yöntemine şartlanmış. Yılların uygulaması bu yöndedir. Memur ve emekli maaşlarının ödenmesi için yüksek faizle dış borç alındığı günümüzde, tarımda çalışanlar yolları kapatıp ülkeyi ulaşılmaz bölgelere ayırmakta (yeni hükümetten "ulufe" istemekte); memur statüsünde olanlar da (en başta vergi tahsildarları) kemer sıkmamak için grev silahını kullanmakta. Bu iki güçlü kesimin direnci bir ironi içermekte; aslında güçsüz olmaları gerekirdi. Çünkü AB politikalarına göre küçültülmesi gereken kesimler devletin kendisi ve tarım sektörüydü. Oysa Yunan hükümetleri oy avcılığı ve popülizm kapsamında tam tersi bir politika uyguladı.

Son on yıllarda sürekli 'devleti küçültmek gerek' denmesine karşın, devlet memuru sayısı kat kat arttı. Kimi zaman seçmenleri memnun etmek için (klientel ilişkisi), kimi zaman işsizliğe çare söylemiyle (ve "iyi niyetle") memur kadrosu şişirildi. Bu uygulama, devlete büyük bir yük getirdi ve yük kaçınılmaz olarak piyasaya aktarıldı, vergilendirmeleri ve borçlanmayı körükledi; bu kez de verimli çalışan özel sektör sıkıntıya girdi, verimlilik ve ülkenin rekabet gücü düştü. AB programı doğrultusunda özelleştirmeler de "devletçi" bir anlayışla yürütüldü. İşten çıkarılanlar ya çok büyük, hatta skandal düzeyinde tazminatlar aldı ya da yeniden devlet memurluğuna alındı. Yani özelleştirme, devletin (ve vergilendirilenin) yükünü hafifletip piyasaya destek vereceğine, devleti borçlandırıp piyasayı sıkıştırdı. Sonuçta yatırımlar sektöre uğradı, işsizliğin çaresi de yeniden devlet memuriyetinde arandı. Hantal, şişkin bir devlet ve girişkenliği zayıflamış bir toplum oluştu. Tam bir kısır döngü. Kriz görünen bir kaza gibi geldi.

AB politikasına göre tarım sektörü de sınırlanacak ve bu alanda çalışanlar başka sektörlerle aktarılacaktı. Bu amaca yönelik çalışmalar, teşvikler ve eğitim programları uygulanmadı, AB'ni ucuz parası ilgililere tüketimde kullanılmak üzere paylaştırıldı. Yani AB kaynakları yanlış kullanıldı, gerekli yapısal değişiklikler yapılmadı, yarın göz önüne alınmadan tüketim arttı ve bir fırsat heba edildi. Son büyük sıkıntı bankacılıkta: AB'den düşük faizli borç alma dönemi bitti. Kısaca Yunanistan AB felsefesine uyum gösteremedi. Hatta kimi ekonomik çevrelerde, kriz nedenlerinin bazı siyasilerce hâlâ tam olarak anlaşılıp anlaşılmadığı konusunda bile kuşkular var.

Ama AB'nin rahatsızlığını doğuran ve güvensizliği besleyen ikinci bir neden daha var. Yunan istatistiklerinin yanıltıcı olduğu son yıllarda konuşuluyordu. Ama son aylarda oraya çıkan sapmalar olayı "yalanlar" alanına getirdi. Avrupa çevrelerinde fıkra babında "Greek statistics" terimi kullanılmakta. AB bu yalandan rahatsız olmuş ama daha da önemlisi yalanın boyutu hâlâ tam olarak belli olmamıştır. Gerçek rakamların belli olmadığı alanda ne yatırımcı, ne de borç verecek kesim güvenli değildir. Güven krizi ile ekonomik kriz aslında içiçedir. (Bu konuda şunu eklemek gerekmektedir: yalan yalnız dışa dönük değildi, toplum kendi kendini de aldatmıştır, gerçeği görmek, mekanizmaları anlamak istememiştir. Yalandan "kârlı" çıktığını sezmiş ve yalana ortak olmuştur.)

Yunanistan'da, resmen ve pek yaygın olarak söylenmese de, bir mucizeye inanmak istenmektedir: bir güç gelecek – yani AB – ve sorunları büyüdü bir biçimde çözecek. Eski Yunan trajedilerinde "deus ex machina" (yani makineden bir tanrı) son anda umulmadık biçimde çıkar sorunları halledermiş. Ancak artık modern dönemde yaşıyoruz ve "moral hazard" diye bilinen bir anlayış "deus"dan güçlü görünmekte: Yanlış politikalar yüzünden sıkıntıda olana yardım etmek, uzun sürede, yanlış politikalara prim vermek demektir; hatta doğru politika izleyene haksızlık da etmektir; ve bir kurtarıcıya güvenen sürekli gereksiz riskler alır. AB "kurtarıcı" bir politika izlemeye kalkışırsa, piyasalara güven değil güvensizlik sinyali verebilir: Yunanistan'ı başka ülkeler de izlemek isteyebilir; yani popülist politikaların bedelini AB ülkelerine yaymak isteyecek politikacılara yeşil ışık yakılıyor mesajı Avro'ya baskılar getirebilir. Çıkar üç aşamalıdır: kişisel, milli ve AB düzeyinde, yani genel. Yunan ekonomik krizine dıştan mali destek, kaş yapayım derken göz (AB'nin gözünü) çıkarabilir. AB'nin 'Yunanistan sorunlarını kendisi çözmelidir' mesajını sürekli olarak vermesi ve yalnız "bunu yapabilecek yetenektir" (psikolojik) mesajıyla yetinmesi bundan dolayıdır.

Yunanistan'daki ekonomik kriz halkın yaşamını tabi ki olumsuz biçimde etkileyecek. Ama bu, halkın günlük yaşamı yoksul halklar düzeyine inecektir demek değildir, göreceli ve sınırlı bir sıkıntı olacaktır. Mali kriz şöyle ya da böyle, kısa ya da orta vadede aşılacaktır. Asıl sorun bu toplumun yapısal değişiklikleri yapıp AB'ye ayak uydurmasıdır. Bunun sağlanması toplum olarak

anlayışların değişmesiyle sağlanacaktır ... veya sağlanamayacaktır. İçin asıl zor yanı budur. Yunanistan krizinin seyri bu ũlkeye ama başka ũlkelere de ders olacaktır. Ekonomik tutarsızlıkların sonuğlarıyla ilgili bu macerayı izlemek yararlı olacaktır. Dersler zaten her zaman yararlı olur. Ama geğ ũęrenmenin bedeli maalesef bazen yũksek oluyor.

*